

ประโยค ป.ธ.๕
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๔

๑. ในอธิการว่าด้วยจตุตถฌานนี้ ท่านผู้ท้วงกล่าวว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น เวทนาเหล่านี้ แม้ท่านผู้บำเพ็ญเพียรจะได้แล้ว ในอุปจารแห่งฌานนั้น ๆ ดังพรรณนามาแล้วอย่างนี้ เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคจึงทรงประมวลมาไว้ในจตุตถฌานนี้ (อีก) ฯ

ตอบว่า เพื่อจะกำหนดรู้ได้ โดยง่าย ฯ ความจริง เวทนาที่ไม่ใช่ทุกขเวทนา ไม่ใช่สุขเวทนาใด ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ในองค์ฌานนี้ว่า อทุกขมสุข เวทนานั้น เป็นธรรมชาติละเอียด เข้าใจได้ยาก ใคร ๆ ไม่สามารถ จะกำหนดรู้ได้โดยง่าย ฯ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงประมวลเวทนาเหล่านี้ทั้งหมดมารวมไว้ เพื่อจะกำหนดรู้ได้ง่าย เปรียบเสมือนเพื่อจะจับโคตุ ที่ใคร ๆ ไม่อาจเข้าไปจับโดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งได้สะดวก คนเลี้ยงโคจึงต้อนโคทั้งหมดมารวมไว้ในคอกเดียวกัน ต่อมา จึงต้อนออกทีละตัว ชี้บอกว่า โคตัวนี้ คือโคตัวนั้น พวกท่านจงช่วยกันจับมัน แล้วจึงให้จับแม่โคตัวนั้น ซึ่งเดินออกมาตามลำดับ ฉะนั้น ฯ ก็ พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงเวทนาเหล่านี้ ที่พระองค์ทรงประมวลมารวมไว้อย่างนี้แล้ว ย่อมสามารถให้พุทธบริษัททั้งหลายกำหนดรู้ถึงเวทนา นี้ได้ว่า ธรรมชาติใดไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่โสมนัส ไม่ใช่โทมนัส นี้ชื่อว่า อทุกขมสุขเวทนา ดังนี้ ฯ อีกอย่างหนึ่ง พึงทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเวทนาเหล่านี้ไว้ แม้เพื่อจะทรงแสดงว่า ในจตุตถฌานนี้ ราคะกับโทสะมีอยู่ห่างไกลอย่างยิ่ง เพราะกำจัดปัจจัยเสียได้ ฯ ความจริง บรรดาเวทนาเหล่านี้ สุขเวทนาเป็นปัจจัยแก่โสมนัสเวทนา โสมนัสเวทนาเป็นปัจจัยแก่ราคะ ทุกขเวทนาเป็นปัจจัยแก่โทมนัสเวทนา โทมนัสเวทนาเป็นปัจจัยแก่โทสะ อนึ่ง เพราะกำจัดสุขเป็นต้นเสียได้ จตุตถฌานนั้นจึงกำจัด ราคะกับโทสะ พร้อมทั้งปัจจัยได้ เพราะเหตุนี้ ราคะกับโทสะเหล่านั้น จึงชื่อว่า มีอยู่ห่างไกลอย่างยิ่ง ฯ

๒. ก็ ถ้าท่านผู้บำเพ็ญเพียรส่งมนสิการออกไปแม้ในภายนอกไซ้ร้ ต่อแต่นั้น เมื่อส่วนทั้งหมดปรากฏชัดอย่างนั้นแล้ว เหล่าสัตว์มีมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานเป็นต้น ที่เดินไปมาอยู่ ก็จะละอาการเป็นสัตว์ จะปรากฏแก่เธอด้วยอำนาจเป็นกองแห่งส่วนนั้นเอง อนึ่ง อาหารมีน้ำและข้าวเป็นต้น ที่สัตว์เหล่านั้นกลืนกินเข้าไป ก็ จะปรากฏคล้ายใส่ไว้ในกองแห่งส่วน ๑ ลำดับนั้น เมื่อเธอมนสิการอยู่เนื่อง ๆ ว่า ปฏิภูม ๑ ด้วยอำนาจวิธีมนสิการโกศล มีการปล่อยไปตามลำดับเป็นต้น อธิปนาย่อมเกิดขึ้นตามลำดับ ๑ ในภาวนาวชิรนั้น ความปรากฏแห่งส่วนทั้งหลาย มีผมเป็นต้น ด้วยอำนาจสี่ สัตถฐาน ทิศ โอกาส และเขตกำหนด ชื่อว่า เป็นอุคคหนิमित ความปรากฏ (แห่งส่วนทั้งปวง) ด้วยอำนาจเป็นของปฏิภูมโดยอาการทั้งปวง ชื่อว่า เป็นปฏิภาคนิมิต ๑ เมื่อท่านผู้บำเพ็ญเพียรส้องเสพ เจริญปฏิภาคนิมิตนั้นอยู่ อธิปนาย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจเป็นปฐมฌาน ดุจอธิปนาเกิดขึ้นในอสุภกัมมัฏฐานทั้งหลาย โดยนัยที่กล่าวแล้วนั้นแหละ ๑ ท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้ใด มีส่วนปรากฏเพียงอย่างเดียว หรือว่าท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้ใด บรรลุอธิปนาในส่วนอย่างหนึ่งแล้ว ไม่ทำความเพียรในส่วนอื่นอีก อธิปนาที่ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้นั้นเพียงดวงเดียวเท่านั้น ๑ ส่วนท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้ใด มีส่วนหลายอย่างปรากฏ หรือว่า ท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้ใด บรรลุฌานในส่วนหนึ่งแล้วยังทำความเพียรแม้ในส่วนอื่นอีก ปฐมฌานหลายดวง ย่อมบังเกิดตามจำนวนแห่งส่วนแก่ท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้นั้น ดุจบังเกิดแก่พระมัลลเกระ ฉะนั้น ๑

—◆—
ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ.๕

แปล ไทยเป็นมคธ

พ.ศ. ๒๕๔๔

๑. เอตถาห อเถวံ ตสฺส ตสฺส ฌานสฺสอุปจारे ปหีนานิ เอตธา เวทนา อิธ กสฺมา สมาหฺวาติ ฯ สุขคฺคหณฺตํ ฯ ยา หิ อयํ อทุกขมสฺสขนฺติ เอตถ อทุกขมสฺสชา เวทนา วุตฺตา สา สุขฺมา ทฺวิณฺณเยยฺยา น สกฺกา สุขฺเชน คเหตฺมฺ ๑ ตสฺมา ยถา นาม ทฺวฺจสฺส ยถา วา ตถา วา อุปสํกมิตฺวา คเหตฺมฺ อสกฺกณฺณเยยฺยสฺส โคณสฺส สุขคฺคหณฺตํ โคโป เอกสฺมี วเช สพฺพา คาโว สมาหฺรติ อเถเกกํ นีหฺรนฺโต ปฏฺิปาฏิยา อาคคํ อयํ โส คณฺหณ นนฺติ ตมฺปิ คาทยติ เอวเมว ภควา สุขคฺคหณฺตํ สพฺพา เอตธา สมาหฺริ ๑ เอวณฺหิ สมาหฺวา เอตธา ทสฺเสตฺวา ยํ เนว สุขํ น ทุกฺขํ น โสมนสฺสํ น โทมนสฺสํ อयํ อทุกขมสฺสชา เวทนาติ สกฺกา โหติ เอสา คาทยิตฺมฺ ๑

ปัจจัยมาเตน วา เอตถ รากโทสานํ อติทฺรภาวํ ทสฺเสตฺมฺเปตฺตา วุตฺตาติ เวทิตฺพฺพา ๑ เอตาสฺ หิ สุขํ โสมนสฺสสฺส ปจฺจโย โสมนสฺสํ รากสฺส ทุกฺขํ โทมนสฺสสฺส ปจฺจโย โทมนสฺสํ โทสสฺส สุขาทิมาเตน จสฺส สปปจฺจยา รากโทสา หตฺตาติ อติทฺรเว โหนฺตฺติติ ๑

(วิสุทธิมรรค ภาค ๑ ปรีกษิตฉนิกายเทศ หน้า ๒๑๓ - ๒๑๔)

๒. สเจ ปน พหิทฺธาปิ มนสิการํ อุปสํหฺรติ อตฺสส เอวํ สพฺพโกฏฺฐาเสสฺ ปากฺกฺวิเตสฺส อากิณฺทณฺตา มนุสฺสติรจฺจานาทโย สดฺดาการํ วิชิตฺวา โกฏฺฐาสราสิวเสเนว อุปฺปชฺชนฺติ เตหิ จ อหฺโณหฺริยมาณํ ปานโกชนาติ โกฏฺฐาสราสิมฺหิ ปกฺชิปฺมานมिव อุปฺปชฺชาติ ๑ อตฺสส อนุปฺพพฺมุณฺณจนาทิวเสน ปฏฺิภูตา ปฏฺิภูตาติ ปฺนปฺปนํ มนสิการโธ อนุกฺกเมน อปฺปนา อุปฺปชฺชติ ๑ ตตฺถ เกสาทินํ วณฺณสณฺณจนาทิสกาสปฺริจฺเจทวเสน อุปฺปชฺชานํ อุกฺคหณิมิตฺตํ สพฺพการโธ ปฏฺิภูตวเสน อุปฺปชฺชานํ ปฏฺิภาคนิมิตฺตํ ๑ ตํ อาเสวโต ภาวยโต วุตฺตนเยเนว อสฺสภกฺกมฺมุณฺณจนาเส วีย ปชมฺมุณฺณานวเสน อปฺปนา อุปฺปชฺชติ ๑ สา ยสฺส เอโก ว โกฏฺฐาโส ปากฺโก โหติ เอกสฺมี วา โกฏฺฐาเส อปฺปนํ ปตฺวา ปฺน อณฺเวยสฺมี โยคํ น กโรติ ตสฺส เอกาว อุปฺปชฺชติ ๑ ยสฺส ปน อนนฺกโกฏฺฐาสา ปากฺกา โหนฺติ เอกสฺมี วา ฌานํ ปตฺวา ปฺน อณฺเวยสฺมีมฺปิ โยคํ กโรติ ตสฺส มาลกตฺถเรตฺสส วีย โกฏฺฐาสคณฺณาย ปชมฺมุณฺณานานิ นิพฺพตฺตนฺติ ๑

(วิสุทธิมรรค ภาค ๒ อนุสฺสติกมฺมุณฺณจนาทิกายเทศ หน้า ๕๑)